

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แบ่งแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ออกเป็น 5 กลุ่ม คือ

1. แนวคิดเกี่ยวกับสถานการณ์และกระบวนการผลิตรายการสนทนาข่าวทางวิทยุในปัจจุบัน
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับองค์กร บุคลากร กระบวนการผลิตงานสื่อสารมวลชน และทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบ ของสื่อมวลชน ภายใต้เงื่อนไขแวดล้อมต่าง ๆ รวมทั้งระบบอุปถัมภ์
3. ลักษณะของการทำวาทกรรม
4. ลักษณะของการเล่าเรื่อง
5. แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมือง

1. แนวคิดเกี่ยวกับสถานการณ์และกระบวนการผลิตรายการสนทนาข่าวทางวิทยุในปัจจุบัน

ประสิทธิ์ ตินารักษ์ (2540) คอลัมนิสต์ประจำนิตยสารจีเอ็มได้วิเคราะห์สถานการณ์ด้านรายการสนทนาข่าวทางวิทยุไว้ในบทความ "ธุรกิจข่าวยุคมัลติมีเดีย" ว่า

การทำรายการข่าวของโครงการวิทยุผู้จัดการ วิทยุเนชั่น และรายการข่าวของวิทยุจักรกฤษณ์ กล่าวได้ว่าเป็นกลุ่มหนังสือพิมพ์ที่แสดงความเอาใจจริงเอาใจในการก้าวกระโดดจากสื่อสิ่งพิมพ์แต่เดิมมาสู่สื่อวิทยุ และสื่ออื่น ๆ อาทิ โทรทัศน์ เป็นต้น

ข้อได้เปรียบของค่ายหนังสือพิมพ์คือ มีกองทัพนักข่าวของตนเอง และมีฐานข้อมูลข่าวอยู่แล้ว การก้าวจากสื่อสิ่งพิมพ์ไปสู่สื่ออื่น ๆ ทำให้สามารถใช้ทรัพยากรบุคคล และข่าวสารข้อมูลได้คุ้มค่ามากขึ้น ในขณะเดียวกัน กลุ่มที่ทำวิทยุอยู่แต่เดิมก็พยายามแสวงหาพันธมิตรเพิ่มมากขึ้น หรือในทางกลับกัน สื่อสิ่งพิมพ์ที่ยังไม่ได้เข้าสู่วงการวิทยุก็มีความพยายามที่จะเข้าสู่สื่อนี้ จากความเคลื่อนไหวที่ยกตัวอย่างมาเป็นรูปธรรมที่สะท้อนภาพความเข้มข้นในการแข่งขัน

ประการแรก การสร้างลักษณะเฉพาะของสถานีข่าว เพื่อสร้างความแตกต่างที่เหนือกว่าคู่แข่งชั้น
อาทิ การทำเป็นสถานีข่าวธุรกิจ

ประการที่สอง การเสริมจุดแข็งด้วยการกระจายคลื่นให้ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศมากที่สุด อัน
เป็นจังหวะก้าวขั้นต่อไปหลังจากประสบความสำเร็จในการสร้างคลื่นข่าวในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล
แล้ว

ประการที่สาม การสร้างจุดดึงดูดผู้ฟังด้วยการนำเอาผู้มีชื่อเสียงมาออกรายการเป็นประจำ

ประการที่สี่ การเสริมสร้างจุดแข็งในทางตลาด การหารายได้จากการโฆษณา

การแข่งขันดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อวงการวิทยุพอสมควรทีเดียว แม้ว่าเมื่อนับโดยปริมาณ
แล้ว รายการวิทยุประเภทเพลง หรือรายการบันเทิงจะมีมากกว่า แต่อัตราโตของรายการข่าวก็มีมากขึ้น
และรายการข่าวต้นชั่วโมงแทบจะเป็นรายการที่ทุกคลื่นขาดไม่ได้ ข้อดีคือผู้ฟังมีทางเลือกมากขึ้นเมื่อเทียบ
กับในอดีตที่หารายการข่าวฟังไม่ได้ ผู้ลงโฆษณาก็เช่นกัน เมื่อมีรายการที่กลุ่มลูกค้าเป้าหมายที่มีกำลังซื้อ
สูงหรือมีรสนิยมในการบริโภคสินค้าระดับสูงขึ้นติดตามฟังก็พร้อมที่จะลงโฆษณารายการวิทยุประเภท
สถานีข่าว โดยเฉพาะหากเป็นรายการที่ผู้จัดมีชื่อเสียงและจัดรายการได้ถูกใจคนฟังอย่างต่อเนื่อง

ผลกระทบอีกด้านหนึ่งของยุคข่าวสารมัลติมีเดียคือ คนทำข่าวมีความพร้อมในการทำข่าวเพื่อ
สนองสื่อที่หลากหลายได้เพียงไหน ทั้งนี้เพื่อให้สามารถใช้กำลังคนได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น แนวทางที่
จะเกิดขึ้นก็คือ คนทำข่าวควรจะมีคล่องตัวเพิ่มขึ้น

ประการแรก ความคล่องตัวรอบด้านในการทำข่าว ในอดีตแม้ว่าจะมีการแยกสายงานนักข่าวออก
เป็นสาย ๆ เพื่อประสิทธิภาพในการทำงาน อาทิ ข่าวการเมือง (แยกย่อยเป็นข่าวทำเนียบ, ข่าวสภา, ข่าว
พรรคการเมือง เป็นต้น) ข่าวกระทรวงต่าง ๆ หรือทงสายข่าวธุรกิจ (แยกเป็นข่าวการเงิน, อุตสาหกรรม,
การตลาด, อสังหาริมทรัพย์ เป็นต้น)

ลักษณะการแยกสายข่าวยังคงดำรงอยู่ แต่ความรอบด้านในการสัมภาษณ์ หรือการหาข่าวจะเพิ่มมากขึ้น ในเมื่อปัจจุบันแหล่งข่าวแต่ละคนก็ไม่ได้สวมหัวโขนหัวเดียว ผู้สื่อข่าวถูกสถานการณ์ที่เป็นจริง และการแข่งขันให้ต้องสามารถทำข่าวได้หลายด้านในเวลาเดียวกัน ซึ่งเวลานี้ผู้สื่อข่าวระดับคุณภาพสูงได้ทำเช่นนี้แล้ว

ประการที่สอง ความสามารถในการผลิตข่าวป้อนหลายสื่อ พื้นฐานในเวลานี้คือ เมื่อทำข่าวในหนังสือพิมพ์แล้ว ก็สามารถป้อนงานให้รายสัปดาห์ได้ เมื่อทำข่าวหนังสือพิมพ์ก็สามารถป้อนข่าวให้วิทยุได้ และในอนาคตก็จะขยายสู่โทรทัศน์ เป็นต้น

ประการที่สาม ความสามารถในการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ที่ทันสมัย ที่สำคัญคือคอมพิวเตอร์ไม่ใช่แค่ระดับพิมพ์งาน แต่เป็นระดับสืบค้นข้อมูลผ่านเครือข่ายออนไลน์ และอุปกรณ์สื่อสารรูปแบบต่าง ๆ

ความสามารถที่หลากหลายทั้งในด้านของเนื้อหาข่าว และสื่อที่จะใช้ รวมไปถึงเครื่องมือทันสมัย เป็นเรื่องที่ต้องฝึกฝน หากสำนักไหนสามารถสร้างได้เร็วกว่า ก็จะสามารถใช้กำลังคนที่เหลือไปทำข่าวได้มากขึ้น และอีกส่วนหนึ่งไปทำข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน และวิเคราะห์เจาะลึกได้มากขึ้น หนังสือพิมพ์รายวันก็จะสามารถรายงานข่าวเชิงวิเคราะห์ได้ ค่ายหนังสือแต่ละแห่งก็จะมีคามพร้อมมากขึ้นในการสร้างเครือข่ายฐานข้อมูล รวมไปถึงการแข่งขันกับเครือข่าย ออนไลน์อินเทอร์เน็ต ที่เวลานี้ค่ายผู้จัดการและวัฏจักร ประชันขันแข่งกันเต็มที่ในระดับเซอร์วิสโพรไวเดอร์ ส่วนเนชั่น มีเนชั่น ออนไลน์ เป็นต้น

การแข่งขันที่เข้มข้นทางด้านปริมาณของสื่อที่ใช้ และปริมาณข่าวสารในแต่ละวัน จะทำให้มีความเปลี่ยนแปลงทางคุณภาพของข่าวสาร ทั้งนี้โดยมีคุณภาพของผู้เสพข่าวอันหมายถึงประชาชนทั้งประเทศ เป็นพื้นฐานรองรับ

วิทยุที่ส่งออกอากาศด้วยระบบเน็ตเวิร์ก ซึ่งเป็นการส่งรายการผ่านดาวเทียมไปยังสถานีเครือข่าย ในจังหวัดต่าง ๆ ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ ที่มีผู้ประกอบการสองรายใหญ่ ช่วงชิงความเป็นเจ้าตลาดในเช็กแมนต์นี้ คือ มีเดียพลัส ในเครือวัฏจักร และเอ-โทม์ มีเดีย ในเครือแกรมมี่

แม้มีเดียพลัสจะไม่สามารถเอาชนะเอ-โหม่ ในส่วนของโปรแกรมรายการบันเทิงสำหรับตลาดต่างจังหวัดได้ แต่มีเดียพลัสก็เป็นผู้ชนะในตลาดภูมิภาครวม เพราะมีสถานีข่าวซึ่งเป็นเน็ตเวิร์กที่แข็งแกร่งและสร้างรายได้ให้มีเดีย พลัสถึง 30% ของรายได้รวม โดยใช้โปรแกรมรายการข่าวเข้าไปติดตลาด เจาะกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่าง ซึ่งมีบริษัทแม่ว่าจอร์ ให้การสนับสนุนด้านรายการข่าว เครือข่ายวิทยุเน็ตเวิร์ก โปรแกรมข่าวนี มีสถานีวิทยุกองบัญชาการทหารสูงสุดความถี่เอฟเอ็ม 101 เมกะเฮิร์ตซ์ ซึ่งมีชื่อสถานีว่า "นิวส์ แอนด์ ทอล์ค เรดิโอ เน็ตเวิร์ก" ส่งสัญญาณครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ โดยมีสถานีวิทยุในเครือข่ายเน็ตเวิร์ก 32 สถานี

ทั้งนี้ มีเดียพลัส ผู้บริหารสถานี เห็นช่องทางการตลาดและการเติบโตของโปรแกรมรายการข่าวที่เน้นความรวดเร็วและแม่นยำในการนำเสนอ และพื้นฐานข้อมูลของว่าจอร์และบริษัทในเครือที่มีความพร้อมอยู่แล้ว เพียงแต่ลงทุนด้านสถานีเพิ่มเท่านั้น ระหว่างวันจันทร์ถึงวันศุกร์ ตลอด 24 ชั่วโมง

ขณะที่เครือข่าย 101 ของมีเดียพลัสจับตลาดที่แตกต่างออกไป โอกาสทางการตลาดจึงมีมาก เพราะเป็นโปรแกรมสำหรับผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นกลุ่มผู้มีกำลังซื้อสูงและเป็นตลาดที่ยังไม่มีคู่แข่ง รูปแบบของรายการ 101 นิวส์ แอนด์ ทอล์ค เป็นรายการที่นำเสนอข้อมูลข่าวสารในลักษณะของการพูดคุยในเรื่องที่กำลังอยู่ในความสนใจ ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี รวมไปถึงคุณภาพชีวิต นอกจากนี้อีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้วิทยุคลื่น 101 ประสบความสำเร็จก็คือ ความล่าช้าและไม่สะดวกจากการรับข่าวสารจากสื่อประเภทอื่น กล่าวคือ เมื่อเปรียบเทียบกับสื่อโทรทัศน์ที่ปัจจุบันมีการเพิ่มเวลาการออกอากาศข่าวมากขึ้นกว่าเดิมหลายเท่าตัว แต่การรับ-ส่งข่าวสารของโทรทัศน์ก็ยังมีข้อจำกัดขั้นตอนการผลิตที่ต้องมีทั้งภาพและเสียง ขณะที่ผู้รับเองก็ไม่สามารถหอบเครื่องรับโทรทัศน์ไปทุกหนทุกแห่งได้เช่นเครื่องรับวิทยุ ด้านสื่อหนังสือพิมพ์ ผู้ที่อยู่ในส่วนภูมิภาคก็รับข่าวสารช้ากว่าส่วนกลาง แม้แต่หนังสือพิมพ์ที่มีระบบการจัดจำหน่ายรวดเร็วกว้างไกล ก็ยังไม่สามารถทำให้คนอ่านทั่วประเทศอ่านหนังสือพิมพ์ที่มีเนื้อหาเดียวกันในตอนเช้าพร้อมกันได้ เหล่านี้เป็นโอกาสและช่องว่างของสื่อวิทยุข่าวสารอย่างคลื่น 101 ที่ส่งผ่านดาวเทียมไปออกอากาศพร้อมกันทั่วประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ภาวะเศรษฐกิจของประเทศเข้าสู่ยุคตกต่ำ เช่นที่เป็นอยู่ ซึ่งทำให้คนต้องการรับรู้ข่าวสารอย่างรวดเร็ว (คู่แข่งรายวัน, 24 มิถุนายน 2540)

ชัยรัตน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง (2540) ได้ศึกษารูปแบบและกระบวนการผลิตรายการข่าวและเหตุการณ์ปัจจุบันของโครงการวิทยุผู้จัดการ พบว่ารูปแบบรายการข่าวและเหตุการณ์ปัจจุบันของโครงการวิทยุผู้

จัดการ (ปัจจุบันเลิกการผลิตแล้ว) นั้น มีจุดเด่นที่แตกต่างจากสถานีข่าวแห่งอื่น ๆ คือ นำเสนอข่าวสารที่เกิดขึ้นตลอดทั้งวันอย่างถูกต้อง ละเอียด ครบถ้วน และรอบด้าน อย่างไรก็ตาม จากจุดเด่นนี้เอง ที่กลับกลายเป็นจุดอ่อนที่สำคัญในการผลิตรายการข่าวและเหตุการณ์ปัจจุบันในแต่ละวัน รวมไปถึงการติดตามรับฟังของผู้ฟังอีกด้วย

รายการข่าวและเหตุการณ์ปัจจุบันทุกรายการนั้น ไม่ใช่เป็นรายการ "ข่าวด่วน" ดังนั้นกว่าจะนำเสนอรายการที่เป็นข่าวใหม่ ๆ ในแต่ละวัน ผู้ฟังก็มักจะได้ทราบเรื่องราวข่าวสารจากรายการข่าวต้นชั่วโมงกันไปแล้ว ทำให้ข่าวที่เสนอ "ซ้ำ" กลายเป็น "ข่าวแห้ง" และไม่น่าสนใจเสียแล้ว นอกจากนี้ การที่แต่ละรายการมีความยาวมากกว่า 15 นาที โดยเฉพาะรายการเกาะติดสถานการณ์และรายการจับกระแส ที่มีความยาวถึง 2 ชั่วโมง จึงเป็นการยากลำบากที่จะรวบรวมข่าวสารที่เกิดขึ้นตลอดทั้งวันมาเสนอได้ตามเวลาที่กำหนด บางวันมีข่าวมาก แต่ต้องเสนอให้ละเอียด ครบถ้วน ทำให้รายการข่าวมีเนื้อหาแน่น ในขณะที่บางวันมีข่าวน้อย ไม่มีเรื่องราวที่น่าสนใจ ทำให้รายการข่าวไม่มีประเด็นที่น่าติดตาม

นอกจากนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับรายการข่าวของกลุ่มเนชั่น หรือคลื่นอื่น ๆ แล้ว ไพเราะ เลิศวิราม และ อนุสรฯ ทองอุไร (2540) ได้วิเคราะห์ว่า รายการของโครงการวิทยุผู้จัดการนั้น "เน้นความถูกต้องและเนื้อหาสาระของเนื้อหาข่าวมากกว่าความโดดเด่นของผู้ดำเนินรายการ หรือความเร็ว และความแรง ดังเช่นคู่แข่งในตลาดทำกัน ความเป็นกลางและความแม่นยำของข้อมูลนั้น แม้จะเป็นข้อดีในเรื่องของคุณภาพและความถูกต้อง แต่ในทางตรงกันข้ามก็ทำให้เกิดความล่าช้าและสับสนในการนำเสนอ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ตอบสนองความต้องการของผู้เสพข่าวชาวไทยที่มักนิยมบริโภคข่าวเร็ว แรง และมีสีสัน"

ดังนั้น รูปแบบที่เน้นความเรียบง่าย เป็นกลาง และไม่แสดงความคิดเห็นลงในรายงานข่าวของโครงการวิทยุผู้จัดการ เพื่อให้ได้มาตรฐานตามหลักการสื่อสารมวลชนนั้น ผู้ฟังบางส่วนจะรู้สึกว่าการจัดการของโครงการวิทยุผู้จัดการไม่น่าติดตาม เพราะเรียบง่ายจนเกินไป ไม่เร้าความสนใจ

หลักสำคัญในการจัดรายการวิทยุประเภทข่าวสาร

ในการนำเสนอข่าวทางวิทยุ นั้น ยังมีบุคคลต่าง ๆ เสนอแนวความคิดไว้ดังต่อไปนี้

Robert & Murphey (1978) กล่าวว่า วิทยุเป็นสื่อมวลชนที่ใกล้ชิดกับผู้ฟังมาก ดังนั้น การนำเสนอข่าวทางวิทยุจึงต้องมีความเป็นกันเองกับผู้ฟัง ซึ่งทำให้เนื้อหาข่าวมีความยืดหยุ่นเป็นอย่างมาก และรูปแบบการนำเสนอมักผสมผสานระหว่างข้อเท็จจริงกับความคิดเห็นโดยปราศจากโครงสร้างที่ตายตัว จนบางครั้งอาจทำให้ข่าวมีลักษณะคล้ายละครได้

Lewis B. O' Donnel และคณะ (1987) ก็มีแนวความคิดเกี่ยวกับวิธีการนำเสนอข่าวทางวิทยุว่า ผู้รายงานจะใช้รูปแบบใดก็ได้ขึ้นอยู่กับทัศนะของตนเอง แต่การนำเสนอข่าวจะต้องทำให้ผู้ฟังมองเห็นภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน และเทคนิคบางประการในการรายงานข่าวที่เขากล่าวไว้ คือ

1. ผู้รายงานจะต้องอธิบายเหตุการณ์ด้วยจินตนาการของตนเอง
2. ใช้เสียงประกอบจากเหตุการณ์จริง
3. เปลี่ยนอารมณ์ตามเหตุการณ์ข่าวได้อย่างถูกต้องจังหวะ โดยการใช้เสียงที่แตกต่างออกไป เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์และเมื่อเปลี่ยนข่าว
4. ใช้ถ้อยคำที่มีความหมายชัดเจน ตรงไปตรงมา เพื่อให้ผู้ฟังมองเห็นภาพและเข้าใจได้โดยง่าย
5. ให้ความสำคัญกับชื่อของบุคคลที่นำมากล่าวอ้าง
6. มีความเข้าใจในข่าวนั้น ๆ เป็นอย่างดี สามารถสรุปเนื้อหาข่าวให้กระชับหรือสั้นเข้า โดยไม่ทำให้เสียความ

นอกจากนี้ O' Donnel ยังให้ความสำคัญกับคุณลักษณะด้านบุคลิกและน้ำเสียงของผู้รายงานข่าว โดยกล่าวว่าผู้รายงานข่าวควรมีคุณสมบัติ 3 ประการ คือ

1. มีความน่าเชื่อถือ คือ มีความเชื่อมั่นในตนเอง พูดได้อย่างถูกต้องเป็นธรรมชาติ และมีความรู้เรื่องเหตุการณ์ปัจจุบัน
2. มีความกระตือรือร้นที่จะทำให้ผู้ฟังสนใจข่าวที่เขารายงาน
3. มีความสามารถทำให้คนคล้อยตามได้

Howard Gough (1982) ได้กล่าวถึงวิธีการนำเสนอข่าวทางวิทยุว่า ควรจะประกอบด้วย

- การให้ภูมิหลัง (background) เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจดีขึ้น
- เปรียบเทียบและเปรียบเทียบ เพื่อให้เห็นความผิดปกติหรือความแตกต่าง
- ตีความโดยอธิบายความหมายของเหตุการณ์ในข่าว เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจได้ดีขึ้น และไม่เกิดความเบื่อหน่าย เพราะข่าวมิใช่การเสนอเฉพาะข้อเท็จจริง (fact) เท่านั้น
- เลือกเสนอเฉพาะรายละเอียดที่สำคัญและเกี่ยวข้อง โดยไม่ทำให้บุคคลในข่าวได้รับความกระทบกระเทือน และควรให้ความยุติธรรมต่อบุคคลในข่าว
- ทำให้ข่าวนั้นดูใหม่อยู่เสมอ
- เริ่มต้นข่าวให้น่าสนใจ โดยหยิบยกเอาจุดเด่นของเรื่องมาเสนอ เช่น ความขัดแย้ง ความเศร้า ความขมขื่น เป็นต้น
- การเสนอข่าวจะต้องเริ่มด้วยหัวข้อข่าว รายละเอียดเพิ่มเติม ภูมิหลัง การตีความ และสรุปเหตุการณ์

จากแนวความคิดที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้เห็นว่า การนำเสนอข่าวทางวิทยุไม่ได้เป็นการรายงานข้อเท็จจริง (fact) แต่จะมีการผสมผสานความคิดเห็นและจินตนาการของผู้รายงานที่มีต่อเหตุการณ์นั้นเข้าไปด้วย และยังให้ภูมิหลังของเหตุการณ์ การแสดงการเปรียบเทียบ และตีความ โดยมีจุดมุ่งหมายที่ต้องการให้ผู้ฟังเข้าใจเรื่องราวได้ดีขึ้น และดึงดูดความสนใจของผู้ฟังด้วยเสียงของผู้รายงาน และการหยิบยกเอาจุดเด่นของเรื่องมาเสนอในตอนต้น อย่างไรก็ตาม การนำเสนอข่าววิทยุไม่มีรูปแบบที่ตายตัวแน่นอน แต่ก็ยังมีจุดประสงค์ที่เด่นชัด คือต้องการให้ผู้ฟังสนใจติดตามฟัง ซึ่งแนวคิดนี้จะช่วยในการอธิบายวิธีการ "เล่าข่าว" ของผู้จัดรายการที่เป็นกรณีศึกษาได้ชัดเจนขึ้น

รุ่งมณี เมฆโสภณ (2540) อดีตผู้ดำเนินรายการข่าวและเหตุการณ์ปัจจุบันของโครงการวิทยุผู้จัดการ อธิบายว่า

"ผู้ดำเนินรายการข่าววิทยุควรจะเป็นคนที่มีประสบการณ์ความรู้ ทั้งข่าวและการใช้ภาษา สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและเข้าใจธรรมชาติของวิทยุเป็นอย่างดี"

ทั้งนี้รายการข่าวและเหตุการณ์ปัจจุบันของโครงการวิทยุผู้จัดการจะไม่ใช้ผู้ดำเนินรายการในแต่ละรายการเพียงคนเดียว แต่จะใช้ผู้ดำเนินรายการหลายคนสลับหน้าที่ในแต่ละวัน ซึ่งต่างจากสถานีวิทยุแห่งอื่น ๆ โดยมีเหตุผลมาจาก

1. เพื่อให้โอกาสแก่ทุกคนที่มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานอย่างจริงจัง เนื่องจากเป็นรายการสด และเป็นการสนับสนุนนโยบายของโครงการวิทยุผู้จัดการในการสร้างบุคลากรทางด้านงานข่าววิทยุที่มีคุณภาพขึ้นมารองรับงานด้านข่าววิทยุ
2. ไม่ต้องการให้มีพระเอกหรือ Hero งานทางด้านงานข่าวเหมือนคลื่นอื่น เพื่อให้ไม่ให้ผู้ฟังยึดติดหรือเชื่อถือจากความเป็นที่งานข่าวและเหตุการณ์ปัจจุบันของโครงการวิทยุผู้จัดการมากกว่า
3. เนื่องจากบุคลากรของฝ่ายข่าวมีจำนวนไม่มากและแต่ละคนมีหน้าที่อื่นต้องรับผิดชอบอยู่แล้ว จึงไม่ต้องการให้ทำงานหนักเกินไป
4. เป็นการเตรียมความพร้อม สำหรับในกรณีที่ผู้ดำเนินรายการบางคนไม่สบาย หรือไม่มีเสียง ก็สามารถให้ผู้ดำเนินรายการคนอื่นดำเนินรายการแทนได้ทำให้ไม่เกิดความวุ่นวาย

คู่มือสำหรับผู้ผลิตรายการของโครงการวิทยุผู้จัดการได้อธิบายลักษณะของผู้ดำเนินรายการข่าวที่เหมาะสมไว้ว่า ต้องมีน้ำเสียงที่น่าเชื่อถือ ต้องเป็นบุคคลที่เป็นที่ยอมรับว่าน่าเชื่อถือ ผู้ดำเนินรายการจะต้องมีทักษะในการอ่านออกเสียงเป็นอย่างดีและสามารถอ่านให้ได้พอดีกับเวลาที่กำหนดด้วย อาจจะตัดทอนรายละเอียดตอนท้ายของข่าวทิ้ง ในกรณีที่เวลาเหลือน้อย, สามารถ Adlibbing หรือ Improvise เพื่อเชื่อมแต่ละช่วงของรายการให้ได้อย่างราบรื่น เนื่องจากในบทข่าววิทยุจะเขียนบทเชื่อมหรือ Cue ไว้เพียงสั้น ๆ เท่านั้น นอกจากนี้ ผู้ดำเนินรายการจะต้องเป็นผู้ที่มีสติ ไม่ตื่นเต้น ตกใจง่าย ในกรณีที่เกิดเหตุการณ์ไม่คาดคิด มีไหวพริบ สามารถที่จะแก้ปัญหาและดำเนินรายการให้จบลงด้วยดี

นอกจากนี้ยังมีผู้วิเคราะห์ว่าการสื่อสารในศตวรรษต่อไปจะเริ่มมีการกระจายข่าวสารมากขึ้น เป็นการกระจายข่าวสารเข้าสู่มวลชน เรียกว่า One Message For All คือ ไม่มีการแยกแยะผู้บริโภค ในขณะเดียวกันคนรับข่าวสารก็สามารถตอบสนองได้ทันที ซึ่งหน้าที่ของสื่อสารมวลชนจะเน้นการแสวงหาข่าวสารที่เป็นข้อเท็จจริงเพื่อเสนอให้กับมวลชน เป็นการจุดประกายความคิดของประชาชนที่จะดำเนินการในรูปแบบใด ๆ สื่อมวลชนเปรียบเสมือนองค์กรสาธารณะที่มีการนำเสนอข้อมูลข้อเท็จจริงตลอดเวลา โดยที่ประชาชนเองจะนำข้อมูลเหล่านี้มาใช้ในการตัดสินใจในระบบประชาธิปไตย ซึ่งสื่อมวลชนสามารถมี

สิทธิเสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของภาครัฐหรือเอกชนได้อย่างเต็มที่ เพียงแต่ต้องอยู่ในขอบเขตของจรรยาบรรณ

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับองค์กร บุคลากร กระบวนการผลิตงานสื่อมวลชน และทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบ ของสื่อมวลชน ภายใต้เงื่อนไขแวดล้อมต่าง ๆ รวมทั้งระบบอุปถัมภ์

การจัดรูปแบบสถานีวิทยุให้เป็นสถานีบริการเฉพาะด้าน (Format Station) เป็นกลยุทธ์อย่างหนึ่งของการแข่งขันเพื่อให้ประสบผลสำเร็จในเชิงพาณิชย์ โดยใช้วิธียึดผู้ฟังเฉพาะกลุ่มเอาไว้ โดยเฉพาะสถานีวิทยุประเภทคลื่นข่าวจะต้องยึดหลักการในการนำเสนอข่าวที่แหลมคม รวดเร็ว และเชื่อถือได้ โดยนำเอาจุดแข็งในด้านความรวดเร็วของวิทยุกระจายเสียงมาใช้ในการรายงานและสนองตอบต่อเหตุการณ์หรือวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิผล ทั้งนี้เพราะผู้ฟังสถานีวิทยุประเภทนี้คาดหวังว่าจะได้รับข่าวสารที่ถูกต้องและรวดเร็ว

กระบวนการผลิตงานของสื่อมวลชน

องค์การสื่อมวลชนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมพื้นฐานสี่ประการด้วยกันคือ 1. ผลิตสารขึ้นมาใหม่ และริเริ่มเผยแพร่ออกไป 2. เลือกส่งสารไปตามช่องทางการสัญจรที่มีอยู่ 3. จัดดำเนินการกับสารที่ค้างอยู่ในกระบวนการไม่ว่าจะมาจากแหล่งใดก็ตาม เพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนดในการเผยแพร่ ปัญหาที่เกิดขึ้นบ่อยๆกับกิจกรรมพื้นฐานเหล่านี้ก็คือ ระบบการเลือกสรรงานการผลิตสื่อมวลชนและการไหลเวียนของระบบ การรักษาความต่อเนื่องของงานการผลิตอันจะมีผลต่อการเผยแพร่ สร้างเนื้อหาที่สอดคล้องกับกับเกณฑ์ของการทำงานและสอดคล้องกับเทคโนโลยีและ ตรงตามความต้องการของผู้รับสาร ในขั้นก่อนที่จะเริ่มผลิตงานสื่อมวลชน ปัญหาสำคัญอยู่ที่การเลือกเนื้อหา เมื่อมีทรัพยากรในการผลิตมากเกินไป หรือน้อยเกินไป หมายความว่าสื่อมวลชนต้องพยายามเลือกเฟ้นบุคคลที่จะมาสร้างสาร ซึ่งมีอยู่จำนวนมาก และในขณะเดียวกันสื่อมวลชนก็ต้องขจัดบุคคลที่ไม่ใช่ผู้สร้างสาร ซึ่งมีอยู่จำนวนมาก (ต้องการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวไม่ใช่ทำเพื่อสาธารณชน) สำหรับในแง่ที่มีทรัพยากรน้อยจนเกินไป อาจเนื่องมาจากเงื่อนไขของค่าใช้จ่ายในการลงทุนด้านการผลิตงานของสื่อมวลชน การที่ค่าใช้จ่ายสูงเนื่องจากเป็นวัตถุที่มีคุณสมบัติพิเศษบางอย่างเช่นค่าจ้างบุคลากรที่มีชื่อเสียง

การดำเนินงานของสื่อมวลชนในสภาวะที่มีความขัดแย้งในลักษณะดังกล่าว มีทางแก้ไขได้ ทั้งนี้ จากข้อเสนอของ Gerbner ที่ว่า "การผลิตอะไรก็ตามที่มีจำนวนมากรวมทั้งการผลิตสาร จำเป็นต้องมีการจัดการและต้องมีการเลือกสรรกลั่นกรอง การจะให้ทุกอย่างแก่ทุกคนเป็นไปไม่ได้" เขาชี้ให้เห็นถึงอำนาจ (ที่แสดงออกมาในบทบาท ต่าง ๆ กัน) ซึ่งสร้างความกดดันให้กับตัวสื่อมวลชน บทบาทที่กล่าวถึงนี้ ได้แก่ บทบาทของลูกค้าสื่อมวลชน (โฆษณา) คู่แข่งขัน (สื่อมวลชนอื่น ๆ) ผู้มีอำนาจ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางการเมืองและทางกฎหมาย) ผู้เชี่ยวชาญสถาบันอื่น ๆ และผู้รับสารของสื่อมวลชน อย่างไรก็ตาม บทบาทต่าง ๆ เหล่านี้ต่างก็พยายามเข้ายึดครองสื่อมวลชนเป็นของตน ในบางครั้งบทบาทเหล่านี้ก็เป็นแหล่งข่าวสารให้กับสื่อมวลชน ในแง่ที่อาจเป็นผู้สร้างสารหรือเป็นผู้หลีกเลี่ยงการสร้างสารเพื่อจุดมุ่งหมายบางอย่างด้วย สื่อมวลชนต้องมีวิธีการจัดการกับทรัพยากรในลักษณะที่เป็นการแข่งขันกับแหล่งอำนาจอื่น ๆ ที่เข้ามาสวมบทบาทของสื่อมวลชน เช่น องค์การทางการศึกษาที่ดำเนินงานวิทยุกระจายเสียง แต่ปรากฏว่าบ่อยครั้งที่กลายเป็นความร่วมมือกันระหว่างสื่อมวลชนกับแหล่งอำนาจต่าง ๆ เหล่านี้ ดังนั้น การร่วมมือกับแหล่งอำนาจ อื่น ๆ ซึ่งมีบทบาทที่ยอมรับได้ของสื่อมวลชน

หลักการดำเนินงานขององค์การสื่อมวลชนก็คือ ลดค่าใช้จ่ายให้ต่ำที่สุด ลดความขัดแย้ง รักษาความต่อเนื่องในการดำเนินงาน และมีวัตถุประสงค์สำหรับป้อนการทำงานอย่างเพียงพอ การลดค่าใช้จ่ายทำได้หลายวิธี เช่น การนำเอาเทคโนโลยีแบบใหม่เข้ามาใช้ก็จะเป็นการลดค่าใช้จ่ายในระยะยาว ส่วนการลดค่าใช้จ่ายในระยะสั้นก็คือผลิตให้ได้ปริมาณสูงสุดจากทรัพยากรบุคคลและเครื่องมือที่มีอยู่ แรงกดดันสำคัญที่มีต่อสื่อมวลชนก็คือต้องประหยัดเวลา (ใช้เวลาให้น้อยที่สุดในการทำงาน) ต้องนำเทคโนโลยีมาใช้ในการประหยัดเงินและทำได้ตามกำหนดเวลา ในขณะที่เดียวกันสื่อมวลชนไม่ได้มีความขัดแย้งเฉพาะด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังมีคามกดดันทางด้านวัฒนธรรมการทำงานภายในองค์กรสื่อมวลชนเอง นอกจากนี้การดำเนินงานของสื่อมวลชนยังต้องการประสิทธิภาพของการทำงาน ซึ่งประสิทธิภาพนี้ได้มาจากความพึงพอใจที่มีบรรทัดฐานมาจากสิ่งที่ยึดถือปฏิบัติกันในวงอาชีพสื่อมวลชน จากความกดดันทั้งสองอย่างนี้เองที่มีผลต่อเนื้อหาของสื่อมวลชน และมีผลต่อไปถึงการเผยแพร่ในลักษณะที่เป็นแบบเดียวกัน และคาดคะเนไว้ล่วงหน้า

"เวลา" เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการทำข่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสื่อมวลชนสาขากระจายเสียง จนกระทั่ง Schlesinger เรียกว่าเป็น "วัฒนธรรมนาฬิกาจับเวลา" แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของเวลามากเป็นพิเศษ ทำให้ความหมายของข่าวลดลงไป Molotch กับ Lester (1974) ได้เห็นความสำคัญใน

มิติทางด้านเวลาของเหตุการณ์มากกว่าความต้องการของหน่วยงานหรือแนวโน้มของอาชีพ ความแตกต่าง
 ทางในมิติเวลาของเหตุการณ์มีผลถึงการบริหารงานด้านข่าวและการที่ผู้มีอำนาจในสังคมเข้ามาบีบบบาท
 แทรกแซงต่อการทำข่าว ทั้งนี้ได้แยกประเภทของเหตุการณ์ออกเป็นสี่ประเภทคือ 1.เหตุการณ์ประจำวัน
 ซึ่งมีอยู่มากที่สุด 2.เหตุการณ์ที่เป็นอุบัติเหตุ 3.เหตุการณ์ที่เป็นเรื่องอื้อฉาวและ 4.เหตุการณ์ที่เป็นเรื่อง
 แปลกพิสดาร เหตุการณ์ประจำวัน แบ่งออกเป็นเหตุการณ์ที่ผู้ให้ข่าวสามารถเข้าถึงผู้ทำข่าวอยู่เป็นปกติ
 วิสัย หรือกรณีที่ผู้ให้ข่าวพยายามที่จะขัดขวางเรื่องประจำวันที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ เพื่อที่จะทำให้
 เหตุการณ์ดังกล่าวมีลักษณะเป็นเรื่องของตนเอง หรือกรณีที่การเข้าถึงเหตุการณ์เกิดขึ้นได้ เนื่องจากผู้
 ให้ข่าวกับผู้ทำข่าวเป็นคนเดียวกัน หรือเป็น "เหตุการณ์เทียม" (ศิริชัย ศิริภายะ และกาญจนา แก้วเทพ,
 2531)

สมชัย สุวรรณบรรณ (2540) หัวหน้าแผนกข่าววิทยุบีบีซี ภาคภาษาไทย ที่กรุงลอนดอน ประเทศ
 อังกฤษให้ความเห็นเกี่ยวกับหลักคิดในการทำงานตามแบบฉบับของวิทยุบีบีซีเมื่อเปรียบเทียบกับสื่อวิทยุ
 ด้านข่าวสารในเมืองไทยว่า

"สื่อวิทยุเมืองไทย ถ้าเทียบกับคุณภาพของต่างประเทศ เช่น บีบีซี ถ้าหากมีการสัมภาษณ์กันหรือ
 PHONE IN เขาจะไม่ใช้เวลายาวนาน 2-3 ชั่วโมง สัมภาษณ์ ก็เจาะเป็นเรื่อง ๆ ไป และก่อนที่จะ
 สัมภาษณ์ คนที่จะสัมภาษณ์ก็ทำการบ้านมาแล้วว่า จะต้องเจาะเรื่องอะไร และถามเรื่องอะไรที่ทีมเข้าไป
 ถึงจุดตรงประเด็น ไม่ใช่ถามเลาะรั้วไป กว่าที่จะเข้าประเด็น ก็ใช้เวลาประมาณ 45 นาทีถึงจะพูดประเด็น
 ใหญ่ และถ้าเป็นการสัมภาษณ์นักการเมืองก็เปิดโอกาสให้นักการเมืองใช้เป็นเวทีโฆษณาหาเสียงไปพร้อม
 ๆ กันเลย โดยไม่ทำทนายหรือตอบโต้ในข้อกล่าวหา หรือข้อโอดวอดที่เขาพูดขึ้น ให้มันสร้างความสมดุลใน
 ก่อนของการสัมภาษณ์นั้น การ PHONE IN มีลักษณะไร้ระเบียบ เลอะเทอะ PHONE IN ที่ประเทศ
 อังกฤษก็มี แต่ว่าไม่เปิดสายให้ใครพูดอะไรปะปะย้ายประเด็นไปเรื่อย ๆ เพราะอาจจะมีคนแอบแฝงมา
 เพราะเป็นกลุ่มผลประโยชน์โทรศัพท์เข้ามา"

บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา (2540) กล่าวถึงการสัมภาษณ์หรือการเปิดโอกาสให้มีการแสดงความ
 คิดเห็นผ่านรายการวิทยุซึ่งจะต้องกระทบถึงบุคคลสาธารณะว่า

“การทำงานสาธารณะก็เป็นอย่างนี้ ต้องมีการถูกคาดหวัง ปัญหาอยู่ตรงที่มีการควบคุมการคาดหวัง ให้มันเป็นธรรมหรือไม่ อันนี้เป็นหน้าที่ของผู้ดำเนินรายการต้องให้มีหลักเกณฑ์พอสมควรว่า การคาดหวังถึงผู้อื่นควรมีข้อมูลสมบูรณ์พอสมควร ความคิดเห็นไม่ใช่อารมณ์ เป็นไปตามข้อเท็จจริง ไม่ใช่ในก้อยากจะพูดอะไรก็พูดลอย ๆ เหมือนกับพูดจากความเกลียดชังไม่มีเหตุผล แล้วเราเป็นสื่อสาธารณะคนฟังมาก ก็เป็นปัญหาระดับชุมชนทางการเมืองว่ารับอะไรได้บ้าง

ปัญหาอยู่ที่ว่าชุมชนต่าง ๆ ที่ไปเกี่ยวข้องกับ หนอะไรได้บ้างหรือมีทำอย่างไรกับเสียงวิพากษ์วิจารณ์ ถ้าสมมติว่าเป็นชุมชนที่เจริญแล้ว เขาไม่ถือ เขาจะขอบคุณซะด้วยซ้ำ ก็ได้รับความรู้ว่ามีคนเขาวิจารณ์เรา สมมติไม่จริงเราก็มีสิทธิที่จะตอบโต้และอธิบายอยู่แล้ว รัฐบาลมีเครื่องมือตั้งเยอะ ก็รวบรวมในสิ่งเหล่านี้ผมว่าก็คิดว่ามีการรวบรวมข้อมูลและส่งให้สื่อมวลชนพิจารณา”

สมสุข หินวิมาน (2534) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “วิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยกับการสร้างความชอบธรรมของรัฐ : วิเคราะห์รายการข่าวภาคถ่ายทอด” พบว่า

ข่าววิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ เป็นสื่อสารมวลชนที่อยู่ภายใต้การควบคุมและสั่งการของรัฐมาโดยตลอด ทำให้องค์กรผู้ผลิตข่าว มีความขัดแย้งกันระหว่างอุดมการณ์การทำงานแบบข้าราชการกับอุดมการณ์ของนักวิชาชีพ ซึ่งนำไปสู่การต้อรองกันระหว่างอุดมการณ์ทั้งสอง แต่อย่างไรก็ตามบุคลากรส่วนใหญ่ยังคงความคิดในการทำงานแบบข้าราชการ ทั้งในลักษณะที่เห็นพ้องและลักษณะความยินยอม

ด้วยเหตุนี้ นอกเหนือจากการอาศัยคุณสมบัติของการสื่อสารด้วยการฟัง การกำหนดเวลาออกอากาศที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้ฟัง และการสร้างรูปแบบการนำเสนอในลักษณะเป็นทางการแล้ว ยังพบว่าผลผลิตของตัวบทรายการข่าวภาคถ่ายทอดมีลักษณะการทำงานของกลไกทางอุดมการณ์ดังนี้ 1) การเลือกนำเสนอข้อถกเถียงที่สอดคล้องกับบรรทัดของรัฐบาล 2) การให้น้ำหนักข่าวแก่แหล่งข่าวของฝ่ายรัฐมากกว่าส่วนอื่น ๆ 3) การสร้างเทคนิคการประกาศข่าวอย่างเป็นทางการ 4) การสร้างแหล่งอ้างอิงเนื้อหา ทั้งจากนักวิชาการและนักวิชาชีพ เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือ 5) การใช้ภาษาสร้างความสัมพันธ์ที่รัฐเป็นผู้ปกครองและดูแลทุกข์สุขของประชาชน 6) การเพิกเฉยต่อแหล่งข่าวของฝ่ายตรงข้าม หากเป็นทัศนคติขัดแย้งกับฝ่ายรัฐโดยตรง การทำงานของกลไกทางอุดมการณ์ดังกล่าว ทำให้ข้อถกเถียงของฝ่ายรัฐ

มีแนวโน้มถูกนำเสนอในข่าวภาคค่ำทอดได้อย่างเต็มที่ และสามารถต่อยอดกับกลุ่มผู้ฟังที่เจาะจงมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มแรงงาน กลุ่มชานา หรือ กลุ่มสื่อมวลชน อันจะนำไปสู่บรรยากาศแห่งการยอมรับในความชอบธรรมของรัฐ

ไพฑูรย์ ทิรัญประดิษฐ์ (2540) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “โครงสร้างและการแสดงบทบาทของสถานีวิทยุ เอฟ. เอ็ม. 92.5 เมกกะเฮิรท์ส” ผลของการวิจัยพบว่า โครงสร้างหลักสำคัญของสถานีวิทยุเอฟ.เอ็ม. 92.5 เมกกะเฮิรท์ส ซึ่งประกอบด้วย กรรมสิทธิ์การเป็นเจ้าของสื่อโดยรัฐ วัฒนธรรมการทำงานในรูปแบบระบบราชการ ความต้องการและความสนใจของผู้รับสารในการรับรู้ข่าวสารอย่างเสรี และการแข่งขันเพื่อการบริการข่าวสารในระหว่างบรรดาสถานีวิทยุคลื่นข่าวสาร เป็นเงื่อนไขสำคัญที่มีผลกระทบต่อ การกำหนดนโยบายการปฏิบัติงาน และการแสดงบทบาทหน้าที่ในเชิงบรรทัดฐานขององค์กร

นอกจากนี้ผลของการวิจัยยังแสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งพื้นฐานในสถานีวิทยุเอฟ.เอ็ม. 92.5 เมกกะเฮิรท์ส คือความต้องการความปลอดภัยในการทำงานของผู้บริหารระดับสูง ในขณะที่บุคคลากรผู้ปฏิบัติงานด้านวิชาชีพข่าวต้องการเสนอข่าวที่มีคุณค่าให้แก่สาธารณชน

สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เอฟ.เอ็ม. 92.5 เมกกะเฮิรท์สได้เปลี่ยนแปลงบทบาทมาเป็นสถานีวิทยุที่มุ่งเน้นบริการด้านข่าวสารและเพลง ต้องยึดหลักการในการผลิตรายการเพื่อสนองตอบความคาดหวังของผู้ฟังในเรื่องการเสนอข่าวสารที่ถูกต้องและรวดเร็ว ในขณะที่โครงสร้างเดิมของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยยังคงเน้นการปฏิบัติภารกิจหน้าที่เพื่อสนองตอบนโยบายของรัฐอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงเป็นเรื่องที่ควรแก่การศึกษาวิจัยว่า ภายใต้โครงสร้างกรรมสิทธิ์การเป็นเจ้าของสื่อมวลชนโดยรัฐ และโครงสร้างด้านบริหารจัดการและด้านการผลิตรายการโดยหน่วยงานราชการ สถานีวิทยุแห่งนี้ในฐานะองค์กรผู้ผลิตสื่อมวลชนจะมีแบบแผนและวิธีการปฏิบัติภารกิจหน้าที่อย่างไร เพื่อจะรักษาดุลยภาพระหว่าง พลังอำนาจด้านกรรมสิทธิ์การเป็นเจ้าขององค์กรสื่อโดยรัฐ และพลังอำนาจแห่งความต้องการสิทธิในการรับรู้ข่าวสารของผู้รับสารในสังคม

จากการศึกษาพบว่า องค์กรประกอบทางด้านเทคนิค เป็นสิ่งเสริมการปฏิบัติงาน ซึ่งในที่นี้สามารถแยกได้ 2 ประเด็น คือ เสริมการผลิต และเสริมการแพร่กระจายอุปกรณ์ต่าง ๆ ตลอดจนความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสาร ถูกนำมาใช้เพื่อให้การผลิตเนื้อหาสาร และรายการของสถานีข่าวและเพลง เป็น

ไปตามวัตถุประสงค์ เป็นการเสริมการผลิต ให้มีคุณภาพ แต่อย่างไรก็ดี คุณภาพของเนื้อหาสาร และรายการก็มีได้อยู่ที่อุปกรณ์ทางเทคนิค หรือเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่ยังขึ้นอยู่กับนโยบาย ความเป็นอิสระจากอิทธิพลของเจ้าของสื่อ โครงสร้างการบริหาร และตัวบุคลากรผู้ปฏิบัติด้วย อุปกรณ์ทางด้านเทคนิคถูกนำมาใช้มากในการผลิตข่าว รายการที่เกี่ยวข้องกับข่าว แต่จากการศึกษาก็ได้พบว่า รายการเหล่านั้นยังคงอยู่ภายใต้อิทธิพลของเจ้าของสื่ออยู่ ทำให้ขาดเสรีภาพเท่าที่ควรในการผลิต และนำเสนอ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าอุปกรณ์ทางด้านเทคนิค หรือเทคโนโลยีการสื่อสารที่ก้าวหน้า ที่ได้ถูกนำมาใช้ในการผลิตรายการของสถานีข่าวและเพลง มิได้ส่งผลกระทบต่อการแสดงบทบาทของสถานีแต่อย่างใด แต่ช่วยเสริมให้การแสดงบทบาทของสถานีผ่านบางรายการเป็นไปอย่างสะดวกมากขึ้นเท่านั้น

แนวคิดเกี่ยวกับการแสดงออกซึ่งบทบาทหน้าที่ขององค์กรผู้ผลิตสื่อมวลชน

เดนิส แม็คควาล (Denis McQuail, 1994 : 139-152) ได้แนวคิดนี้มาจากทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อมวลชน (Normative Theory) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงว่า สื่อมวลชนถูกคาดหวังว่าจะทำหน้าที่อะไรให้กับสังคม ทั้งความเกี่ยวข้องของสื่อมวลชนกับผู้ที่อยู่เบื้องบนหรือโครงสร้างแห่งอำนาจเบื้องบนของสังคม และกับผู้รับสารจากสื่อมวลชน ทฤษฎีนี้จึงเกี่ยวเนื่องกับระเบียบ กฎเกณฑ์ และการควบคุมสื่อมวลชนให้ปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่สังคมกำหนด ทั้งนี้เพื่อทำประโยชน์ให้แก่สังคม โดยพยายามแสวงหาสิ่งต่าง ๆ มาเสนอแก่ผู้รับสาร ดังนั้นสิ่งที่ทฤษฎีบรรทัดฐานนิยมได้เถียงกันก็คือประเด็นเกี่ยวกับโครงสร้างและการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อ โดยเกี่ยวเนื่องกับประเด็นหลักดังต่อไปนี้คือ เสรีภาพ ความเสมอภาค ความหลากหลาย คุณภาพของข้อมูล ระเบียบทางสังคมและความร่วมมือ และระเบียบทางวัฒนธรรม

เดนิส แม็คควาล (Denis McQuail, 1994 : 190-192) ได้มององค์กรสื่อสารมวลชนว่า เป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อผลิตผลทางด้านสื่อสารมวลชนและมีทฤษฎีมากมายที่พูดถึงความสัมพันธ์ที่แตกต่างทั้งภายในองค์กรและระหว่างองค์กร ความสัมพันธ์ที่ว่่านั้นอาจเป็นรูปแบบของการเจรจาแลกเปลี่ยน บางทีเป็นความขัดแย้ง การแฝงความหมายบางอย่างไว้และการแสดงออก

บทบาทของนักสื่อสารมวลชนนั้น ทำงานอยู่ท่ามกลางแรงกดดันของผู้ผลักดันต่าง ๆ ทางสังคมและการเฝ้ามองของสาธารณะ เพื่อที่จะดูว่าสื่อได้ทำหน้าที่สนองต่อความต้องการและความสนใจต่อสาธารณะหรือไม่

การดำเนินงานของนักสื่อสารมวลชนดำเนินการไปภายใต้แรงกดดันระหว่างบทบาทของพลังต่าง ๆ เช่นลูกค้า ในที่นี้อาจหมายถึงนักโฆษณา คู่แข่งขัน อันได้แก่สื่ออื่น ๆ ผู้มีอำนาจ เช่นนักกฎหมายหรือนักการเมือง นักวิชาการ สถาบันอื่นทางสังคม และตัวผู้รับสาร พลังต่าง ๆ เหล่านี้ ต่างก็พยายามเข้ายึดครองสื่อมวลชนไว้เป็นของตน ในบางครั้งเป็นแหล่งข่าวสารให้กับสื่อมวลชน ในบางแง่ก็อาจเป็นผู้สร้างสาร หรือเป็นผู้ปกป้องการสร้างสารเพื่อจุดมุ่งหมายบางอย่างด้วย สื่อมวลชนจึงต้องมีวิธีการจัดการกับพลังหรือแหล่งสนับสนุนเหล่านี้

พลังและแรงกดดันที่มีต่อองค์กรสื่อสารมวลชนนี้อาจเสนอได้ในภาพขององค์กรสื่อสารมวลชนภายใต้แรงกดดันของสังคม แรงกดดันที่มีต่อองค์กรสื่อสารมวลชนนี้บางครั้งอาจมีผลโดยตรงต่อองค์กรสื่อสารมวลชนแต่บางครั้งอาจไม่มีผลโดยตรง บางกรณีอาจเกิดการถ่วงดุลกับแรงระหว่างสถาบันของสังคม เช่นผู้รับสารกับนักโฆษณา เป็นต้น อย่างไรก็ตาม หากขาดซึ่งแรงกดดันจากสังคมที่มีต่อองค์กรสื่อสารมวลชนแล้วอาจชี้ได้ว่าสังคมนั้นไร้ซึ่งเป้าหมาย

แนวความคิดเกี่ยวกับบุคลากรในวิชาชีพสื่อสารมวลชน

Tuchman(อ้างถึงในศิริชัย ศิริภายะ และกาญจนา แก้วเทพ, 2531)ได้สรุปว่า เป็นเรื่องยากที่จะกำหนดมาตรฐานของมืออาชีพด้านข่าว ภาวะมืออาชีพจะเกิดขึ้นตามความต้องการข่าวในตัวองค์กร ทักษะวิชาชีพที่สูงขึ้นเกิดจากการปฏิบัติในการนำเสนอผลผลิตข้อมูลข่าวสารที่ต้องการ เป้าหมายของข่าวเข้ามามีผลทำให้แนวความคิดในเรื่องความเป็นมืออาชีพมีค่าต่างกัน

นอกจากนั้นลักษณะผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อสารมวลชนยังทำงานอยู่ท่ามกลางการต่อสู้ขัดแย้งในตัวเองอยู่ตลอดซึ่งอาจมองได้ 3 ประเด็น คือ

1. การปฏิบัติอย่างเอนเอียงเข้าข้างหรือการวางตัวเป็นกลาง

2. การทำงานอย่างมีความคิดสร้างสรรค์และเป็นตัวของตัวเองหรือทำงานภายใต้กฎระเบียบขององค์กรที่เป็นลักษณะงานประจำ
3. การทำงานเพื่อสนองตอบต่อเป้าประสงค์ขององค์กรหรือการอิงแอบไว้กับความต้องการของผู้รับสาร

บุคลิกของนักสื่อสารมวลชนโดยส่วนใหญ่ จะสามารถพบเห็นได้จากการแสดงออกหรือผลผลิตที่ออกมาในรูปแบบเนื้อหาของสาร และผลกระทบที่เกิดจากการแสดงออกนั้น โดยบุคลิกของนักสื่อสารมวลชนจะมีผลมาจากประสบการณ์และภูมิหลังในด้านวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อการกำหนดบทบาทที่แสดงออกโดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับจรรยาบรรณของวิชาชีพ อีกแนวทางหนึ่งบุคลิกของนักสื่อสารมวลชนจะมีผลมาจากความเชื่อ ทัศนคติ และพลังการต้อรองของนักสื่อสารมวลชนภายในองค์กรของตนเอง สิ่งต่างๆเหล่านี้จะเป็นตัวกำหนดเนื้อหาที่ผลิตโดยผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อสารมวลชน

แนวคิดเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย

เนื่องจากการผลิตรายการด้านข่าวสารทางวิทยุมิได้ดำรงอยู่ในสุญญากาศ หากแต่อยู่ภายใต้ระบบเครือข่ายความสัมพันธ์ ทั้งในเชิงธุรกิจ การเข้าถึงแหล่งข่าว การเข้าถึงเหตุการณ์หรือข้อมูลที่มีความสำคัญ โดยอาศัยเครือข่ายการทำหน้าที่ของนักข่าวในสนาม ทั้งนี้เพื่อตอบสนองต่อการผลิตที่ต้องอาศัยความรวดเร็ว ฉับไว และความสดของเหตุการณ์ เมื่อไรต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้การผลิตและดำเนินรายการด้านข่าวสารทางวิทยุ โดยเฉพาะรายการที่เน้นการวิเคราะห์สถานการณ์ด้านการเมือง ซึ่งความเคลื่อนไหวทางด้านการเมืองมีลักษณะที่ไม่แน่นอนตายตัว มีตัวแปรแทรกซ้อนเกิดขึ้นอยู่เสมอ จึงจำเป็นต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ ทั้งโดยที่รู้ตัวและไม่รู้ตัว

รังสรรค์ ชนะพรพันธุ์ (2540) ได้วิเคราะห์เกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทยไว้ว่า

“ในขณะที่วัฒนธรรมประชาธิปไตยยึดหลักการเรื่องสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค แต่ระบบความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์เป็นระบบที่ปลูกฝังค่านิยมให้ประชาชนเห็นแก่เพื่อนร่วมสายอุปถัมภ์เดียวกันมากกว่าผู้ที่อยู่ในสายสัมพันธ์อุปถัมภ์อื่น หลักการของวัฒนธรรมประชาธิปไตยจึงแตกต่างจากระบบความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์เกือบโดยสิ้นเชิง ในขณะที่วัฒนธรรมประชาธิปไตยไม่สามารถสลายวัฒนธรรม

อำนาจนิยมและระบบทุนนิยมยังไม่สามารถเข้ามาแทนที่ระบบความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ได้ทั้งหมด การตกผลึกของ "วัฒนธรรมประชาธิปไตยอุปถัมภ์" จึงทำให้ผู้ที่ต้องการไต่เต้าในโครงสร้างอำนาจของสังคมต้องสร้างและขยายความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ทั้งในระบบบนและระดับล่าง นักการเมืองที่ต้องการขึ้นมาอำนาจด้วยกระบวนการเลือกตั้ง โดยที่ในขณะเดียวกันก็ต้องมีสส.บริวารจำนวนมากพอสมควรเท่านั้น หากทว่ายังต้องมีความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์กับผู้นำฝ่ายทหารที่คุมกำลังอีกด้วย ปรากฏการณ์เรื่องการซื้อขายเสียงในการเลือกตั้งจึงมิใช่เรื่องที่จะเข้าใจได้โดยถ่องแท้หากไม่พิจารณาในบริบทของความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในตลาดการเมืองทุกระดับ โดยที่ในขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดความจำเป็นในการแสวงหาส่วนเกินทางเศรษฐกิจ เพื่อหล่อเลี้ยงความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับ วัฒนธรรมประชาธิปไตยอุปถัมภ์ นับเป็นปมเงื่อนสำคัญที่จะช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมของนักการเมืองและชนชั้นนำทางอำนาจในสังคมไทยในปัจจุบัน ในขณะเดียวกันกับที่มีการอัดฉีดวัฒนธรรมประชาธิปไตยเข้าสู่สังคมไทย หน่อทุนนิยมก็กำลังเจริญเติบโตในระบบเศรษฐกิจไทยด้วย การเติบโตของทุนนิยมในสังคมที่ถูกครอบงำด้วยวัฒนธรรมอำนาจนิยมก่อให้เกิดระบบทุนนิยมอภิสิทธิ์ กลุ่มทุนที่จะเติบโตใหญ่ได้จำเป็นต้องเข้าไปอยู่ในความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์กับผู้ทรงอิทธิพลทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำฝ่ายทหาร เพื่อให้ได้มาซึ่งอภิสิทธิ์และอำนาจผูกขาดในการประกอบการ"

นักวิชาการส่วนมากยอมรับว่า มีระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบอุปถัมภ์ในแวดวงของข้าราชการยังคงมีอยู่อย่างชัดเจน เช่น ระบบพรรคพวก ที่เป็นการแสวงหาผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ ประเด็นที่สำคัญคือ ระบบอุปถัมภ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันมักจะมีจำกัดกันอยู่ในระดับกลุ่มเล็ก ๆ หลาย ๆ กลุ่ม ที่อาจแข่งขันหรือร่วมมือกันก็ตาม แนวคิดเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์ช่วยให้เข้าใจลักษณะพลวัตของสังคมไทยในระดับย่อยที่เป็นที่สนใจ และทำให้เกิดความเข้าใจลักษณะโครงสร้างของสังคมไทยในแง่มุมหนึ่ง เส้นสายโยงใยของระบบความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ยังคงตัดผ่านเส้นแบ่งของชั้นทางสังคม และมีผลให้ภาพของสังคมไทยในลักษณะของการแบ่งชนชั้นที่ชัดเจนยังเป็นเรื่องที่จะศึกษากันต่อไป ความสำนึกทางชนชั้น (Class Consciousness) ส่วนหนึ่งยังคงติดที่ความเชื่อในเรื่องผู้ใหญ่น้อย ผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ ความมกัตถุญ บุญคุณ แม้ว่าสังคมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา (อมรา พงศาพิชญ์ และ ปรีชา สุวิฑูร์พันธ์, 2539)

3. ลักษณะของการทำวาทกรรม

แนวคิดเรื่องวาทกรรม (Discourse)

นิธิ เอียวศรีวงศ์ นักสังคมศาสตร์ ได้ให้คำอธิบายของวาทกรรมว่า "คำอธิบายของสังคมเป็นวาทกรรม คือการโยงใยข้อเท็จจริงที่สลับซับซ้อนที่สุด เป็นข้อเท็จจริงทุกด้านที่สังคมนั้นรู้ ไม่ว่าจะเป็นการแพทย์ วิทยาศาสตร์ ปรัชญา ภาษา วรรณคดี เป็นองค์ความรู้ของสังคม วาทกรรมเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น มา เหมือนองค์ความรู้ก็เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมา คนทุกคนตกอยู่ในอำนาจวาทกรรมหนึ่ง ๆ ทั้งสิ้น เพราะโลกภายนอกนั้นสัมพันธ์กันอย่างนี้ เราจึงควรมีสถานะอย่างนี้"

ธเนศ วงศ์ยานนาวา ได้อธิบายความหมายของวาทกรรมเอาไว้ว่า ภายใต้ระเบียบวิธีการจัดการที่เกี่ยวกับความจริง มีกลไกที่จะทำให้สามารถแยกแยะได้ว่า ประโยคความรู้ใดถูก ประโยคความรู้ใดผิด ลักษณะของกฎเกณฑ์ทางภาษาที่ผลิตประโยคความรู้ชุดหนึ่งซึ่งจัดกลุ่มผิดกลุ่มถูกไว้ นั้น เรียกว่า ดิสคอร์ดส (Discourse) คุณลักษณะที่มีเอกภาพของดิสคอร์ดสมีได้ขึ้นอยู่กับความหมายหรือความตั้งใจของผู้ใช้ภาษาแต่ประการใด แต่ขึ้นอยู่กับระบบตรรกภาษาในดิสคอร์ดสนั้นเอง อย่างไรก็ตามมิได้ขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ของดิสคอร์ดสเพียงอย่างเดียว การปฏิบัติการดิสคอร์ดส (Discursive Apparature) นั้นยังต้องมีสัมพันธ์กับสถานะภาพและบทบาทของผู้นำเสนอความจริงด้วยว่า ผู้นำเสนอมีสถานะภาพในสังคมเป็นอย่างไร (วิไล สมพันธ์, 2536)

ประชา สุวิธานนท์ (2540) นักวิจารณ์ภาพยนตร์แนววาทกรรมได้อธิบายความหมายของวาทกรรมว่า วาทกรรมคือ การสื่อความหมายในแง่ที่อิงกับอุดมการณ์ และอุดมการณ์ก็เป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายอันกว้างใหญ่ไพศาลของมายาคติ (myths) ทางสังคม-วัฒนธรรมอันได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม ตระားอุปาทานเกี่ยวกับมนุษย์ ชีวิต และโลก ซึ่งเรายึดถือตามกันมา เช่น คติที่ว่าผู้หญิง เด็ก และคนชราเป็นผู้อ่อนแอ ร่างกายของคนเรามีผลต่อจิตใจ ครอบครัวเป็นหน่วยพื้นฐานของสังคม ฯลฯ

เมื่อมองผ่านกรอบนี้ จะพบว่า วาทกรรมชิ้นหนึ่งๆ (เช่น ทမ်းเรื่องหนึ่ง) เป็นการเลือกหยิบเอามายาคติจำนวนหนึ่งขึ้นมาถักทอกันเข้า ให้เกิดเป็นความหมายหลักที่จงใจสื่อในระดับ "เรื่องเล่า" การที่ความหมายหลักจะสื่อออกมาได้นั้น มันจำเป็นต้องอิงอยู่กับมายาคติอื่น ๆ ที่ใช้พยางค์จำนวนันได้ (ซึ่งอาจ

เรียกได้ว่าเป็นความหมายรอง) แต่มาภาคตัดหลังนี้ ด้วยความที่มันมักจะขัดแย้งกับมาภาคตัดที่ใช้สร้าง ความหมายหลัก จึงมักถูกกระแสการเล่าเรื่องกลบเกลื่อนเอาไว้ให้เห็นชัดเจน และเป็นหน้าที่ของนัก วิจารณ์ในแนวทฤษฎีที่จะเปิดเผยให้เห็นกลไกการทำงานของมาภาคตัดต่าง ๆ ในทฤษฎีนั้น

4. ลักษณะของการเล่าข่าวและการพูดคุยข่าวในรายการวิทยุ

การเล่าข่าวหรือการพูดคุยข่าว

ลักษณะของวิทยุกระจายเสียง ต้องอาศัยเสียง การอ่าน การพูดคุย ในการสื่อความหมายจากผู้ ส่งไปยังผู้รับสาร มีลักษณะพิเศษหลายประการ ซึ่งสามารถอธิบายได้จากแนวคิดของการเล่าเรื่องหรือการ พูดคุยเรื่องข่าว (อรัญญา มิ่งเมือง, 2535)

เดวิส และบาราน (Davis and Baran 1981 : 126-128 อ้างถึงใน สุดรัก จรรยาพงษ์ 2532 : 27) ได้กล่าวถึงการเล่าเรื่องโดยผ่านสื่อมวลชน สื่อมวลชนได้จำลองการสื่อสารแบบเล่าเรื่อง มาไว้โดย อาศัยการสื่อสารมวลชน ซึ่งทำให้มนุษย์เราค่อย ๆ หันมาหาสื่อมวลชน เมื่อต้องการรู้เรื่องราวต่าง ๆ การ สื่อสารมวลชนได้ทำให้การเล่าเรื่องที่เกิดขึ้นทุกวันในวิถีชีวิตของมนุษย์แตกต่างไปจากเดิม เช่น วิธีการที่ สื่อมวลชนใช้เล่าเรื่องนั้น มีพลังมากมายกว่าสิ่งที่มนุษย์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพราะมนุษย์เราไม่อาจเล่าเรื่อง ของตนเองได้ โดยการใช้เลนส์มุมกว้างหรือระบบเสียงรอบทิศทาง ทำให้การเล่าเรื่องโดยมนุษย์กลายเป็น สิ่งน่าเบื่อและไม่น่าสนใจหรือเปรียบเทียบกับการเล่าเรื่องโดยสื่อมวลชน

ดาร์ตันตัน (Dartton) (1975 อ้างถึงในศิริชัย ศิริภายะ, กาญจนา แก้วเทพ 2531 : 180) ได้เสนอ ระบุว่าแนวความคิดของเราที่มีต่อข่าวนั้นเป็นผลมาจากวิธีการแบบเก่า ๆ ในการเล่าเรื่องนั่นเอง ด้วยเหตุนี้ จึงเห็นได้บ่อยครั้งว่าทิศทางของการรายงานข่าว จึงมีความโน้มเอียงที่จะออกมาเป็นรูปของการบอกเล่าที่มี ตัวละครทั้งตัวหลัก และตัวรอง มีเหตุการณ์ที่เชื่อมโดยกันเป็นตอน ๆ มีพระเอก มีผู้ร้าย มีตอนเริ่มต้น ตอนกลาง ๆ และตอนจบ มีการให้สัญญาณเวลาจะถึงจุดหักมุมที่น่าระทึกใจ มีการใช้พล็อตเรื่องที่คุ้นเคย

นักเล่านิทานมักใช้ประสบการณ์ที่ตนเองประสบมารวมเข้ากับประสบการณ์ของคนอื่นที่ได้รับรู้มา มาเติมต่อและสร้างความน่าสนใจให้แก่เรื่องที่จะเล่า นักเล่านิทานจะมีความคิดอิสระในการพัฒนาพล็อต

เรื่อง และดำเนินเรื่อง บางครั้งก็สวมบทบาทของพระเอก ผู้ร้าย หรือผู้อยู่ใกล้ชิดเหตุการณ์ โดยที่ผู้เล่า ต้องคำนึงถึงว่าผู้ฟังต้องการฟังในสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ มีการใช้ภาษาถ้อยคำที่ช่วยทำให้เกิดความเพลิดเพลิน ใจ และทำให้เกิดอารมณ์ขัน และสิ่งสำคัญในการเล่านิทานไม่ได้ขึ้นอยู่กับ "เรื่อง" ที่จะเล่าเพียงอย่างเดียว แต่อยู่ที่ความสามารถของตัวผู้เล่าที่จะทำให้เรื่องนั้นน่าสนใจขึ้นมา ผู้เล่าจึงเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดและตกแต่งการบรรยายเรื่องราวที่เกิดขึ้นให้ปรากฏออกมาด้วยท่าทาง คำพูด และเสียงนั่นเอง ซึ่งสรุปเป็นความรับผิดชอบของนักเล่านิทาน มี 2 ประการคือ

1. ให้สัมพันธ์กับเรื่องที่น่ามาเล่า
2. ใช้ประสบการณ์เดิมของตนเองในการสร้างความหมายให้ผู้ฟังเข้าใจเรื่องราวที่จะนำมาเล่า โดยต้องไม่เป็นประสบการณ์ส่วนตัวมากเกินไป จนทำให้ผู้ฟังไม่เข้าใจ

การพูดคุยข่าว เป็นวิธีการดำเนินรายการที่พบในรายการข่าวประเภทไม่เป็นทางการ โดยมีผู้ดำเนินรายการเพียงคนเดียวตลอดรายการ ซึ่งมีลักษณะเป็นการพูดคุยข่าวอย่างเป็นกันเองกับผู้ฟัง มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารไปยังผู้ฟัง ด้วยถ้อยคำสำนวนง่ายๆ ช่วยลดความเป็นทางการลง และผู้จัดรายการจะทำหน้าที่วิเคราะห์หรือวิจารณ์ข่าว (Radio news analyst or commentator) โดยการนำข่าวมาประกอบเข้ากับความคิดเห็น ทศนคติ การวิพากษ์วิจารณ์ให้ข้อมูลเพิ่มเติมแก่ข่าว ช่วยทำให้ข่าวมีแง่มุมที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งวิธีการนำเสนอแบบพูดคุยข่าวนี้นี้ ผู้จัดรายการทำหน้าที่เล่าข่าว โดยใช้ความสามารถเฉพาะตัว ร่วมกับประสบการณ์ ทักษะวิชาชีพที่ช่วยให้เล่าเรื่องข่าวแตกต่างกันออกไป

การพูดคุยข่าวนั้น ผู้จัดการรายการจะทำหน้าที่เป็นผู้เล่าเรื่องข่าวแม้ว่าข่าวที่นำมาเล่า เป็นข่าวเดียวกัน แต่ผู้จัดการแต่ละคนมีวิธีการเล่าและมีความเข้าใจข่าวแตกต่างกันออกไป ดังนั้นข่าวที่นำมาเล่า แม้ว่าจะเป็นเรื่องเดียวกัน แต่มีรายละเอียดและแง่มุมที่ต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้เล่าเรื่องข่าวแต่ละคน การเล่าเรื่องข่าวที่พบจากการศึกษาครั้งนี้ มีทั้งวิธีการเล่าแบบ Performative เป็นการเล่าแบบตีความใส่สีสัน ซึ่งเป็นวิธีการเล่าข่าวที่พบในรายการข่าวชาวบ้าน ที่เสริมแต่งข่าวออกไปให้เกิดความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ทำให้เกิดอารมณ์ขัน และวิธีการเล่าแบบ Constative เป็นการเล่าเรื่องที่แสดงข้อ

เท็จจริงให้ช่าวน่าสนใจ ซึ่งเป็นวิธีการเล่าช่าวที่พบในรายการพูดคุยช่าว ที่ผู้จัดรายการจะแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์เบื้องหน้าเบื้องหลังช่าว ให้ข้อมูลเพิ่มเติมแก่ช่าว ช่วยทำให้ช่าวน่าสนใจยิ่งขึ้น

ศรีประภัสสร สุทธิเสวีวงศ์ (2535) ทำการวิจัยเรื่องการทำหนดรูปแบบและวิธีการนำเสนอรายการช่าววิทยุ พบว่า รายการช่าววิทยุกระจายเสียงในปัจจุบัน แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ รายการช่าวประเภทเป็นทางการ และรายการช่าวประเภทไม่เป็นทางการ ซึ่งรายการช่าวประเภทเป็นทางการ สามารถแบ่งแยกได้ 2 รูปแบบ คือ รายการช่าวรวม รายการช่าวสั้นทุกชั่วโมง ส่วนรายการช่าวประเภทไม่เป็นทางการ แบ่งแยกได้เป็น 3 รูปแบบ คือ รายการพูดคุยช่าว รายการช่าวชาวบ้าน และรายการละครช่าว ส่วนวิธีการนำเสนอมีความคล้ายคลึงในเรื่อง เพลงประจำรายการ และมีความแตกต่างในเรื่องเทคนิค สีลาการพูด เสียงประกอบรายการ เนื้อหาที่นำเสนอ และการได้มาของช่าว นอกจากนี้ คุณค่าของช่าวในรายการช่าวประเภทเป็นการทางการ มีคุณค่าช่าวในเรื่องความรวดเร็ว ความสำคัญ และผลกระทบต่อประชาชน ส่วนรายการช่าวประเภทไม่เป็นทางการ มีคุณค่าช่าวในเรื่องที่คนทั่วไปสนใจ ความใกล้ชิดและความแปลก

นอกจากนี้ยังพบว่า ปัจจัยเงื่อนไขที่กำหนดรูปแบบและวิธีการนำเสนอรายการช่าว วิทยุกระจายเสียงโดยตรง คือ ปัจจัยทางด้านนโยบาย ได้แก่ นโยบายในระดับรัฐบาล นโยบายในระดับหน่วยงานเจ้าของสถานี และนโยบายในระดับปฏิบัติงานของสถานีวิทยุกระจายเสียง รวมไปถึงผู้ผลิตหรือผู้จัดรายการช่าววิทยุกระจายเสียงด้วย ส่วนผู้อุปถัมภ์รายการ เป็นปัจจัยที่กำหนดรูปแบบและวิธีการนำเสนอรายการช่าววิทยุกระจายเสียงโดยทางอ้อม เนื่องจากผู้อุปถัมภ์รายการ ส่วนใหญ่ไม่ได้กำหนดรูปแบบและวิธีการนำเสนอ แต่จะมีผู้อุปถัมภ์รายการบางรายที่กำหนดเฉพาะเนื้อหาในการนำเสนอเท่านั้น

อรัญญา มิ่งเมือง (2534) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "การ "เล่าช่าว" ทางวิทยุ" พบว่า วิธีการเล่าช่าวของผู้จัดรายการที่เป็นกรณีศึกษา ประกอบไปด้วยการบรรยาย การสร้างมุขตลก การสร้างภาพพจน์ การแสดงความคิดเห็น และวิพากษ์วิจารณ์ เป็นต้น สิ่งที่น่าสนใจคือ ผู้จัดรายการมีการสร้างสรรค์อันเกิดจากจินตนาการ (improvisation) ที่นอกเหนือไปจากข้อเท็จจริงหรือบทช่าวที่จัดเตรียมไว้เสมอ ทำให้การเล่าช่าวมีความน่าสนใจยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ความสามารถพิเศษเฉพาะตัวของแต่ละคนเกิดจากประสบการณ์ที่สั่งสมมาเป็นเวลานาน และการเล่าช่าวในลักษณะดังกล่าวนี้ เป็นการนำเอาการเล่าตามแบบมุขปาฐะ ใช้ในการเสนอช่าวทางวิทยุ ส่วนความหมายโดยอรรถและความหมายโดยนัยที่ปรากฏออกมาจากการเล่าช่าวได้

แสดงให้เห็นถึงแนวความคิด จุดมุ่งหมาย ความเชื่อ และทรรณะคติหลาย ๆ ประการของผู้จัดรายการที่คล้ายคลึง และแตกต่างกันไป

Roland Barthes กล่าวว่า ความหมายในการสื่อสารมี 2 ระดับ คือ ความหมายโดยอรรถ เป็นการสร้างขึ้นมาจากสามัญสำนึก เนื้อหาของสื่อมวลชนปรากฏออกมาอย่างไรก็มีความหมายอย่างนั้น ส่วนความหมายอีกระดับหนึ่งเป็นความหมายโดยนัย ซึ่งแฝงเร้นอยู่ในเนื้อหาอันเกิดจากปฏิสัมพันธ์ ระหว่าง สัญญา อารมณ์ ความรู้สึก และค่านิยมทางวัฒนธรรมของผู้สร้างเนื้อหา ความหมายโดยนัยนี้จะแฝงอยู่ในน้ำเสียงและวิธีการพูด ซึ่งมีการเลือกสรรถ้อยคำเพื่อให้เกิดความหมายบางประการขึ้น เป็นการแสดงถึงความรู้สึก หรือค่านิยมของผู้พูดที่มีต่อสิ่งที่เขาพูดถึง นอกจากนี้ ยังมี myth ซึ่งเป็นมายาคติแฝงเร้นอยู่ด้วย myth ในทรรณะของ Barthes เป็นวิถีทางวัฒนธรรมในการคิดของมนุษย์เรา ซึ่งแสดงถึงความเชื่อบางประการ และในการสื่อสารมักจะมี myth แฝงเร้นอยู่ด้วยเสมอ

ไพฑูรย์ หิรัญประดิษฐ์ (2540) วิเคราะห์การเล่าข่าวของ ฟองสนาน จามรจันทร์ ผู้ดำเนินรายการ "บันทึกสถานการณ์การเมือง" ทางสถานีวิทยุ เอฟ.เอ็ม. 92.5 เมกะเฮิร์ตซ ไว้ว่า วิธีการนำเสนอของฟองสนาน จามรจันทร์ มีลักษณะเฉพาะตัว คือการเล่าข่าวไปหัวเราะไป ซึ่งในระยะแรกมีการวิพากษ์วิจารณ์พอสมควร แต่ในระยะหลังผู้ฟังกลับยอมรับว่า เป็นมุขตลกเฉพาะของฟองสนานที่จะเล่าข่าวไปหัวเราะไป หรือมีมุมมองที่แปลกออกไปในเชิงขำขัน

"มีคนด่ามาก บางคนก็ชอบ บางคนทว่าเราเยาะเย้ยแหล่งข่าว แต่เราคิดว่าข่าวไม่ใช่เรื่องซีเรียส (ไม่เครียด) โดยเฉพาะการเมือง มันมองอีกมุมหนึ่งได้ เราลองมองมุมกลับ มุมขำ ๆ ทุกสถานการณ์ขำได้ทั้งนั้นนะ จริง ๆ การเมืองมักจะเครียดกันทั้งนั้น แต่เรามองให้ขำได้ มันเป็นเอกลักษณ์ และถือว่าถ้าแนะนำมาก็ยินดีรับฟัง และก็มีคลื่นอื่นอีกเยอะแยะ ก็ไปฟังที่อื่นก็แล้วกัน เรื่องมันซีเรียสนักก็หาเรื่องขำก็แล้วกัน ความจริงมันเป็นทางออกไม่ให้ข่าวเราเครียด และเราก็ไปด่าไปฟันกับใครก็ได้"

ส่วนในช่วง "จากเพื่อนพ้องหนังสือพิมพ์" ที่จัดโดย ฟองสนาน จามรจันทร์ เป็นการสรุปหัวข้อข่าวและเนื้อหาข่าวที่สำคัญ ๆ จากหนังสือพิมพ์ 9-13 ฉบับ มานำเสนอ อันเป็นการปิดจุดอ่อนของตัวเอง เพราะโดยธรรมชาติของสื่อวิทยุไม่สามารถเสนอข้อมูลข่าวสารในรายละเอียดที่มีปริมาณมากจากหลายแหล่งข้อมูลได้ อย่างไรก็ตาม ฟองสนาน ก็เลือกที่จะใช้วิธีการสรุปหัวข้อข่าวและเนื้อหาที่สำคัญเท่านั้น มิได้

นำเสนอรายละเอียด เพราะทราบดีถึงศักยภาพของสื่อที่ตัวเองใช้เป็นช่องทางในการนำเสนอข่าวสารว่ามีเวลาจำกัด การนำเสนอโดยเพียงแต่สรุปหัวข้อข่าวและประเด็นข่าวจากหนังสือพิมพ์หลายฉบับเป็นการทำให้ผู้ฟังได้รับข้อมูลข่าวสารจากแหล่งข่าวหลายแหล่งในเวลาอันสั้น เป็นการสร้างความหลากหลายของข้อมูลข่าวสารได้อย่างชาญฉลาดและประหยัด ทั้งยังมีความน่าสนใจด้วย

สมชัย สุวรรณบรรณ (2540) หัวหน้าแผนกวิทยุบีบีซี ภาคภาษาไทยในลอนดอน กล่าวถึงสไตล์การนำเสนอของวิทยุบีบีซี ที่มีเอกลักษณ์แบบตรงไปตรงมาว่า

"คิดว่าเราเป็นทางเลือกอีกอันหนึ่ง เราไม่มีนโยบายที่จะทำตามตลาด เพราะถ้าทุกสื่อมีลักษณะการนำเสนอเหมือนกันหมด สมมติมีคลื่นข่าว 9 คลื่นในขณะนี้ แต่การนำเสนอเหมือนกันหมดมันก็ไม่มีทางเลือก มันก็เหมือนสถานีเดียว 9 คลื่นก็เหลือคลื่นเดียว มันก็ไม่มีประโยชน์ ไม่มีทางเลือกให้คนฟัง บีบีซีมันมีโกดไลน์อยู่อย่างหนึ่งที่ยึดถือ ทุกคนจะเข้าไปฝึกอบรม ถูกล้างสมองว่าเราไม่ใช่ดราม่าเข้าไปในข่าว เพราะฉะนั้นมีคนวิจารณ์มากเลยว่าก่อให้เกิดสงครามโลกครั้งที่ 3 คนอ่านข่าวบีบีซีก็อ่านข่าวไปเหมือนปกติ เหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น มันเป็นวัฒนธรรมที่ถูกฝึกอบรมมาโดยตลอด ส่วนจะมีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยแค่ไหนในระยะหลังเนื่องจากการแข่งขัน ผมไม่ทราบ ต้องรอดูว่าการปรับโครงสร้างหรือการเปลี่ยนแนวความคิดของบีบีซีจะมีขึ้นใหม่ว่า เราจะปรับเปลี่ยนแนววิธีการนำเสนอข่าว เลิกลมวิธีการที่เราทำมา 50 ปี เราจะไม่ใช่ใส่ใส่ลงไปในช่วง เราจะไม่ใช่ดราม่าลงไปในช่วง เราไม่ทำให้มันตื่นเต้นเกินเหตุ เรามีหน้าที่รายงานข่าวตามสภาพที่มันเกิดขึ้น โดยไม่มีการใส่อารมณ์ นี่คือสิ่งที่บีบีซีทำมานับแต่อดีต เราไม่ได้คิดเรื่องของการสร้างเรตติ้งเป็นประเด็นใหญ่ เราไม่ได้คิดว่าเป็นสื่อที่รายงานข่าวนั้นก่อนที่อื่น แต่เราเป็นสื่อที่พยายามรายงานข่าวที่ถูกต้องที่สุด เพราะว่าถ้าเราพลาดไปครั้งหนึ่ง ความเสียหายที่เกิดขึ้นมีมากกว่าเดี๋ยวนั้นวันนั้นบีบีซีออกข่าวไม่เป็นความจริง ในขณะที่กว่าจะสร้างความเชื่อถือ เราต้องออกข่าวที่เป็นจริงมาตั้ง 50 ปี เพราะฉะนั้นจึงต้องระวังให้มาก"

5. แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมือง

เหตุผลที่นำแนวคิดด้านการสื่อสารทางการเมืองมาใช้สำหรับการศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยกำหนดลักษณะการดำเนินรายการสนทนาข่าวทางวิทยุ เนื่องจากรายการวิทยุด้านข่าวสารที่เป็นกรณีศึกษา มักจะสัมภาษณ์แหล่งข่าวทางการเมืองในการอธิบายนโยบายสาธารณะในเรื่องต่างๆ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก

วัฒนธรรมการเสนอข่าวของเมืองไทย ที่ถูกทำให้เข้าใจว่า มิติปัญหาและข่าวสารต่างๆในสังคม รวมศูนย์อยู่ที่การตัดสินใจทางการเมือง นอกจากนี้แหล่งข่าวทางการเมืองถือว่าการสื่อสารสาธารณะผ่านหนังสือมวลชน โดยเฉพาะสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นช่องทางการเผยแพร่ผลงาน การประชาสัมพันธ์ความรู้ ความเข้าใจในเชิงนโยบาย ที่ราคาถูกที่สุด

รายการสนทนาข่าวทางวิทยุจำเป็นต้องใช้แหล่งข่าวสารทางการเมืองเพื่อสร้างความน่าสนใจ ความน่าเชื่อถือ ความหนักแน่นของข้อมูล และความเป็นมืออาชีพในการผลิตรายการโดยสะท้อนออกมาในรูปของการสัมภาษณ์บุคคลในข่าวที่อยู่ในกระแสความสนใจอย่างปัจจุบันทันด่วน (หลักความรวดเร็ว)

แม้ว่าโดยหลักการแล้วสถาบันสื่อมวลชนจะเป็นเครื่องมือของประชาชนในระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตย แต่ในทางปฏิบัติก็มีข่าวว่าประชาชนทุกคนจะมีโอกาสเข้าไปใช้สื่อได้อย่างเท่าเทียมกันทุกคน ในปริมณฑลทางการเมืองจะมีบุคคลบางคนที่มีสถานภาพเป็น "ดาราทางการเมือง" เช่นอดีตผู้นำนักศึกษา โทรทางการเมือง นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์บางท่าน หากเมื่อใดที่บุคคลเหล่านี้ต้องการจะใช้สื่อเป็นช่องทางผ่านข่าวสาร (ไม่ว่าสารของข่าวสารนั้นจะสำคัญหรือไม่ก็ตาม) โอกาสมักจะเปิดให้อยู่เสมอ ในขณะที่บุคคลที่ไม่มีฐานะเป็น "ดาราทางการเมือง" แทบจะไม่มีโอกาสดังกล่าว ปฏาฏการณั้เหล่านี้้อาจเกิดเนื่องมาจากสื่อมวลชนเองก็มีผลประโยชน์ร่วมในการส่งข่าวสารที่ต้องสามารถเรียกร้องความสนใจของสาธารณชน ซึ่งบ่อเกิดของความสนใจอาจจะไม่ได้เกิดจาก "เนื้อหาข่าวสาร" แต่เกิดมาจาก "แหล่งข่าวสารมากกว่า" ดังนั้นจึงได้มีการศึกษาวิเคราะห์ถึงเรื่องแหล่งข่าวสารทางการเมืองที่สื่อเข้าไปใช้และที่เข้ามาใช้สื่อว่าเป็นใครบ้าง มีความหลากหลายหรือไม่ ความเป็น "ดารา" ของแหล่งข่าวมีความสัมพันธ์กับโอกาสในการเข้ามาใช้สื่อเพื่อส่งข่าวสารหรือไม่ เป็นต้น

จากแนวคิดเกี่ยวกับสถานการณ์ การแข่งขันด้านรายการสนทนาข่าวทางวิทยุ บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของสื่อมวลชน เงื่อนไขกระบวนการผลิตรายการสนทนาข่าวทางวิทยุ การข่าวและการทำวาทกรรม นำมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะการดำเนินรายการสนทนาข่าวทางวิทยุ ภายใต้สมมติฐานของการวิจัยที่ว่าโดยเงื่อนไขของการแข่งขัน ผู้ดำเนินรายการต้องสร้างจุดเด่นในตัวเนื้อหาและวิธีการเล่าข่าว เพื่อให้เกิดความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวหรือกรรม "ไวยากรณ์เฉพาะตัว" ทั้งในรูปแบบของการใช้ภาษา การใช้เสียง การเลือกประเด็นข่าว การให้ความหมายและคุณค่ากับข่าวแต่

ละชั้นที่ นำมาเสนอ การวางจุดยืนในการเล่าข่าว การอ่านพาดหัวข่าวหนังสือพิมพ์ ลักษณะการสนทนา ระหว่างผู้ดำเนินรายการ และวิธีการคัดเลือกและสัมภาษณ์บุคคลในข่าว

ทั้งนี้เมื่อมองในแง่ของการขยายตัวของสื่อวิทยุด้านข่าวสารในช่วงปีพ.ศ. 2535-2541 และจากงานวิจัยที่ได้อ้างถึงในช่วงต้นของบทนี้จะพบว่า แม้ในระยะหลังจะมีภาคเอกชนเข้าไปร่วมสัมปทาน หรือเข้าช่วงเวลาในสถานีวิทยุต่างๆหลายสถานี โดยเพิ่มความหลากหลายในการนำเสนอข่าวสารแก่ผู้ฟังมากขึ้น แทนที่จะมีแต่รายการที่เป็นรายการเพื่อความบันเทิงเพียงอย่างเดียว แต่ด้วยปัญหาเรื่องกรรมสิทธิ์ของสื่อดังกล่าว ทำให้เอกชนที่มาเข้าช่วงเวลาจากหน่วยงานของรัฐ ไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างอิสระ โดยเฉพาะสถานีที่เน้นการเสนอรายการข่าวและรายการที่เน้นสาระทางด้านการเมือง จะถูกจับตาดูจากหน่วยงานรัฐที่เป็นเจ้าของคลื่นเป็นพิเศษ โดยให้เหตุผลว่าทางสถานีต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นจากรายการหรือการเสนอข่าวของบริษัทผู้เช่าช่วงเวลา บางครั้งจึงเกิดการสั่งตัดรายการบางรายการออกไปโดยไม่ได้แจ้งล่วงหน้า หรืออาจมีการขอร้องไม่ให้นำเสนอหรือความคิดเห็นของบุคคลบางคนมาออกอากาศ

ดังนั้นการเข้าไปลงทุนดำเนินการในธุรกิจวิทยุกระจายเสียงจึงเป็นธุรกิจที่ปราศจากความแน่นอน เนื่องจากเจ้าของคลื่นที่เป็นหน่วยงานราชการสามารถยกเลิกสัมปทานหรือสัญญาเช่าได้ในทันที โดยไม่ต้องแจ้งให้บริษัทคู่สัญญาทราบเป็นการล่วงหน้า ยามใดที่รัฐบาลหรือผู้มีอำนาจทางการเมืองต้องการจะควบคุมสื่อวิทยุก็สามารถ ก็สามารถที่จะสั่งการผ่านหน่วยราชการที่เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์สถานีวิทยุนั้นๆ ได้ทันที จึงเห็นได้ว่ากิจการวิทยุกระจายเสียงที่เอกชนเข้าไปมีส่วนร่วมลงทุนในระยะหลังมักประสบปัญหาขาดทุน เพราะผู้ลงทุนขาดหลักประกัน และสื่อวิทยุถูกแทรกแซงจากผู้มีอำนาจรัฐค่อนข้างบ่อยครั้ง แม้ว่าจะมีรัฐบาลที่มาจากทางเลือกตั้งก็ตาม

นอกจากนี้เมื่อเกิดเหตุการณ์ทางการเมืองในเดือนพฤษภาคม 2535 สื่อวิทยุถูกโจมตีว่าเสนอข่าวบิดเบือน หรือเสนอเฉพาะข่าวของฝ่ายรัฐบาล จนทำให้เกิดเหตุการณ์บ้านปลายนกลายเป็นความรุนแรงในที่สุด กลุ่มนักวิชาการสื่อมวลชนจึงได้มีการเรียกร้องในเวลาต่อมาให้รัฐบาลที่มีนายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้ง เร่งดำเนินการเปิดให้มีสถานีวิทยุเสรีเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน ดเพื่อส่งเสริมเสรีภาพในการใช้สื่อวิทยุ แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ รัฐบาลทำได้เพียงเปิดโอกาสให้มีรายการวิพากษ์วิจารณ์การเมือง โดยผู้ฟังสามารถโทรศัพท์เข้ามาแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี ในยุคนี้มีเอกชนหลายรายเข้ามาจับผลิข่าวต้น

ชั่วโมงป้อนให้กับสถานีวิทยต่างๆ บางรายก็ผลิตป้อนสถานีวิทยคลื่นที่ตนเองไปเช่าสัมปทาน รวมทั้งการเกิดขึ้นของสถานีวิทยข่าวสารและการแสดงความคิดเห็นขึ้นมาในช่วงนี้หลายสถานี จึงอาจกล่าวได้ว่าในยุคของรัฐบาลภายใต้การนำของพรรคประชาธิปัตย์ เป็นยุคที่สื่อวิทยได้รับเสรีภาพมากที่สุด แต่ก็ก็เป็นเพียงเสรีภาพทางพฤตินัยเท่านั้น (ชวรงค์ ลิมป์ห่มปาน, 2541)

อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำมาเรื่อยในช่วงปี 2540-2541 ทำให้สถานีวิทยที่นำเสนอข่าวสารและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต้องประสบภาวะขาดทุนอย่างหนัก ประกอบกับรัฐบาลที่ได้จัดตั้งศูนย์วิเคราะห์และประมวลข่าวสาร ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อจัดการกับสื่อวิทยที่มีรายการวิเคราะห์และวิพากษ์วิจารณ์การเมืองโดยเฉพาะ จึงเป็นเรื่องที่น่าห่วงสำหรับสถานีวิทยที่ทำรายการข่าวและมีรายการวิเคราะห์การเมืองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็นว่ามีแนวโน้มจะลดจำนวนลงเรื่อยๆ โดยบางสถานีได้หันไปทำรายการที่เน้นข่าวเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่ที่น่าจับตามองคือ “โครงการวิद्यชุมชน ของกลุ่มสำนักข่าวไอเอ็นเอ็น ซึ่งพยายามจะสร้างเครือข่ายของประชาชนในเมืองหลวงภายใต้แนวคิด “ร่วมด้วยช่วยกัน” โดยปัจจัยสำคัญที่จะเป็นตัวชี้ขาดว่าแนวทางการวิद्यแบบนี้จะประสบความสำเร็จหรือไม่ก็คือปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ จะเห็นได้ว่าการพัฒนาประชาสังคมโดยสื่อมวลชนนั้น มีด้วยกันหลายรูปแบบ ทั้งด้วยการที่สื่อมวลชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการเผยแพร่แนวความคิดด้านประชาสังคม เพื่อสร้างความเข้าใจแก่สาธารณชนในวงกว้าง การเป็นตัวเชื่อมระหว่างกลุ่มสื่อมวลชนกระแสหลักกับองค์กรที่ทำงานด้านประชาสังคมเสียเอง เนื่องจากบทบาทของสื่อมวลชนไทยในอดีตที่ผ่านมา ยังให้ความสำคัญกับแนวความคิดเรื่องประชาสังคมน้อยมาก เมื่อเทียบกับความสนใจในเรื่องอื่นๆ อันอาจมาจากกระแสความสนใจของสาธารณชนที่เป็นตัวกำหนดเนื้อหาที่สื่อมวลชนนำเสนอ หากเรื่องใดไม่เป็นที่สนใจต่อสาธารณชนแล้ว สื่อมวลชนย่อมไม่นำเสนอ เพราะสื่อมวลชนเป็นธุรกิจประเภทหนึ่งที่ต้องหากำไร จึงต้องสร้างพึงพอใจแก่ลูกค้าที่เป็นผู้บริโภค

อย่างไรก็ตาม สื่อมวลชนเองก็อาจต้องเลือกระหว่างการทำหน้าที่สะท้อนความเป็นไปของสังคมอย่างเดียว ด้วยการเลือกเสนอข่าวการเคลื่อนไหวด้านประชาสังคมไปตามกระแส ตามทฤษฎีกระแสจกกับการนำเสนอข่าวเรื่องประชาสังคมอย่างแข็งขัน เพื่อสร้างกระแสความยอมรับในแนวความคิดเรื่องประชาสังคม

ตัวอย่างที่น่าสนใจ ในกรณีสื่อมวลชนเข้ามามีบทบาทในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ ได้แก่โครงการ "เสียงประชาชน" ซึ่งเป็นความร่วมมือของสื่อมวลชน ทั้งวิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ในเมืองบอสตัน ในการเสนอข่าวการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งวุฒิสมาชิก โดยแทนที่จะเชิญผู้สมัครมาให้สื่อมวลชนซักถามในเรื่องนโยบายก็ให้ตัวแทนประชาชนที่ได้รับการคัดเลือกกันมาอย่างดี ทำหน้าที่ถามคำถามต่างๆที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสำคัญๆที่จะมีผลกระทบต่อประชาชนโดยตรง โดยผู้ดำเนินรายการที่เป็นสื่อมวลชนจะไม่ใช่ผู้ซักถามเสียเอง

ในขณะที่ บ้านเราการที่จะทำให้อสื่อมวลชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาความเป็นประชาสังคมอย่างเต็มที่ จำเป็นที่ฝ่ายองค์กรและผู้ที่เกี่ยวข้องและผลักดันแนวความคิดเรื่องประชาสังคมจะต้องคอยกระตุ้นความสนใจของสื่อมวลชนเพื่อให้เกิดความเข้าใจและมองเห็นความสำคัญของแนวคิดเรื่องประชาสังคมว่ามีความหมายต่อสังคมไทยอย่างไร(ชวรงค์ ลิมป์หัตถาณิ,2541)

ผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบด้านแนวคิดทั้งหมดนี้นำมาสร้างเป็นกรอบเพื่อพัฒนาเป็นแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ดำเนินรายการสนทนาข่าวที่เป็นกรณีศึกษา โดยมีกรอบในการวิเคราะห์จากข้อสันนิษฐานดังนี้

รูปแบบและลักษณะวิธีการดำเนินรายการสนทนาข่าวทางวิทยุขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญอันได้แก่

1. ทศนคติ ภูมิหลังและประสบการณ์ทางวิชาชีพ รวมทั้งบุคลิกภาพและสิ่งแวดล้อมเชิงสังคมของผู้ดำเนินรายการ
2. ระบบอุปถัมภ์และเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ผู้ดำเนินรายการมีกับองค์กรหรือบุคคลในสถาบันต่าง ๆ
3. นโยบาย แนวคิดและวัฒนธรรมการดำเนินงานขององค์กรต้นสังกัด
4. กระแสความสนใจของสื่อมวลชนและประชาชนที่มีต่อสถานการณ์ข่าวในแต่ละช่วงเวลา
5. ความสามารถเฉพาะตัวของผู้ดำเนินรายการในการแสดงบทบาทหน้าที่สื่อมวลชนภายใต้ข้อจำกัดและเงื่อนไขต่างๆ

จากกรอบแนวคิดและข้อสันนิษฐานข้างต้นเกี่ยวกับเงื่อนไขของลักษณะการดำเนินรายการ
สหพันธชาวทางวิทยุ นำไปสู่การสร้างแนวคำถาม เพื่อให้ได้คำตอบว่ามีปัจจัยอะไรองค์ที่เป็นข้อจำกัดหรือ
เป็นเงื่อนไขที่สำคัญต่อกระบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ ในการดำเนินรายการสหพันธชาวที่ตั้งนำเสนอข้าง
ต้น โดยที่เงื่อนไขปัจจัยต่าง ๆ อาจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยที่ผู้ดำเนินรายการรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม ไม่ว่าจะ
เป็นปัจจัยทางด้านความกดดันหรือความบีบบังคับจากสารและสื่อ จินตภาพของตัวผู้ส่งสารเอง โครงสร้าง
บุคลิกภาพของผู้ส่งสาร วัฒนธรรมองค์กร และทีมงาน ลักษณะอันเป็นสาธารณะของเนื้อหาที่นำเสนอและ
สิ่งแวดล้อมเชิงสังคมของผู้ส่งสาร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย